

SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI PROJEKTU POIS.02.04.00-00-0143/16 „POWRÓT RYSIA DO PÓŁNOCNO-ZACHODNIEJ POLSKI”

stan na 15 lutego 2021 r.

I. WYPUSZCZANIE RYSI NA WOLNOŚĆ

Do połowy lutego 2021 r. sprowadziliśmy z europejskich ośrodków hodowli w ramach decyzji:

1. DZP-WG.6401.08.10.2017.JR,bp z dnia 19-09-2017 r.;
2. DZP-WG.6401.08.20.2019.bp z dnia 11-05-2019 r.;
3. DZP-WG.6401.08.46.2019.Tł z dnia 12-02-2020 r.;

oraz indywidualnych wcześniejszych decyzji RDOŚ Szczecin 58 rysie (20 samic, 38 samce), w hodowli urodziły się dwa rysie. Na wolność zostały wypuszczone 52 rysie (18 samic, 34 samce). W zagrodach przebywa 8 rysie, które nie kwalifikują się do wypuszczenia na wolność, poza 2 samicami, które zapewne będą mogły zostać uwolnione (Demokracja i Wąsatka).

Na wolności na pewno żyją 32 z uwolnionych rysie oraz urodzone na wolności potomstwo - 2 osobniki urodzone w 2019 przez Cleo, 3 osobniki urodzone w 2020 r. przez Rózię i ewentualne potomstwo Gretty. Dla trwałości tworzonej populacji znaczny negatywny wpływ ma śmierć jednej samicy wraz z potomstwem. Nie żyje kotka Nelly i zapewne jej 2 osieroczone zbyt wcześnie kocięta urodzone w 2020 r. Kotka Cleo również utraciła kociaka urodzonego w 2020 r. zainfekowanie świerzbem spowodowało jego śmierć oraz konieczność odłowienia rysicy. Jak widać cały czas mamy sytuację przewagi strat nad urodzeniami. Taka tendencja utrzymująca się w kolejnych latach nie daje gwarancji utworzenia samodzielnej populacji rysie. O ile liczba zwierząt uwalnianych do natury w porównaniu do innych projektów reintrodukcji rysie wydaje się wysoka, to uzyskanie trwałych efektów wymaga kontynuowania działań, co pozwoli zrekompensować straty i zapewnić bezproblemową wymianę kolejnych pokoleń w populacji.

II. ŚMIERTELNOŚĆ,

Z grupy 52 uwolnionych zwierząt 14 osobników na pewno nie żyje (4 samice, 10 samców):

- 4 rysie (2 samce, 2 samice) zginęły w wypadkach komunikacyjnych (2 samochodowe, 2 kolejowe);
- 7 rysie (1 samica, 6 samców) nie żyje w wyniku procesów chorobowych, głównie świerzbowca;
- 2 rysie (1 samiec, 1 samica) zostały znalezione martwe, przyczyny śmierci nie udało się ustalić, ale wykluczono postrzały lub wypadki komunikacyjne;
- 1 ryś (samiec) po dalekiej wędrówce został znaleziony w pobliżu granicy z Białorusią koło miejscowości Włodawa w stanie uniemożliwiającym jednoznaczne stwierdzenie przyczyny śmierci, nie wykluczono postrzału.

O kolejnych 6 osobnikach nie posiadamy wiarygodnych informacji:

- 1 samica – została znaleziona obroża z przeciętym pasem;
- 5 samców – obroże przestały przesyłać dane, brak obserwacji bezpośrednich.

Najistotniejszymi stratami z punktu widzenia przyszłości populacji jest śmierć samicy wraz z potomstwem.

Kotka Nelly padła w listopadzie 2020 r. zapewne w wyniku kociej infekcji wirusowej, a o jej 2 młodych nie ma żadnych informacji. Kilkumiesięczne rysie pozbawione matki nie mają szans na przeżycie, jest prawdopodobne, że padły w wyniku tej samej infekcji, która spowodowała śmierć ich matki.

Kotka Cleo została odłowiona na początku lutego 2021 r. ciężko zarażona świerzem i jest leczona w ośrodku rehabilitacji w Stobnicy. Kotka ta ma 11 lat. Jej kociak, jak wykazała analiza zdjęć, również był zarażony świerzem i prawdopodobnie nie żyje.

III. ZIMA 2020/2021

Zima 2020/2021 stała się krytycznym sprawdzianem dla uwalnianych do środowiska rysy. Była to zima śnieżna i mroźna, a takich warunków żaden z wypuszczanych na wolność rysy (oprócz kotki Cleo) nigdy nie doświadczył. Cięższe niż zwykle warunki atmosferyczne wyzwoiliły zachowania typowe dla drapieżników podczas ostrych zim, które były odnotowywane historycznie, a które zostały zapomniane w kolejnych dziesięcioleciach zim łagodnych. Doszło mianowicie do 2 ataków rysy na zwierzęta gospodarskie. Samiec zabił kozę w obejściu leżącym na skraju lasu, a samica zabiła w małej zagrodzie na brzegu zamrożonego jeziora 4 daniele. W obu przypadkach rysie zostały odłowione i przeniesione, aby nie próbowały dalszego polowania na zamknięte zwierzęta.

Ostra zima spowodowała także obniżenie odporności i ujawnienie się chorób.

Zarażona świerzem Cleo ostatnie tygodnie życia na wolności spędziła podchodząc w pobliże rozproszonej zabudowy wiejskiej. W pobliżu zabudowy wiejskiej próbowała polować na kury, zabiła kota i próbowała upolować psa. Gdy została odłowiona, okazało się że prawdopodobnie w wyniku kolizji drogowej ma uszkodzoną część uzębienia, co spowodowało osłabienie zwierzęcia i w konsekwencji nastąpiła inwazja świerzbowca, co łącznie wpłynęło na kondycję zwierzęcia. Wyciąganie wniosków, że ta samica rysia nie nadawała się do życia na wolności bo pochodziła z ośrodka hodowlanego jest jednoznacznie błędne zwłaszcza, że ta kotka na wolności żyła 2 lata i w tym czasie odchowala dwa mioty kociąt.

IV. LISTA RYSI, TERYTORIA

W tabeli nr 1 przedstawiono listę rysy uczestniczących w projekcie. W części pierwszej zawarte są osobniki pozostające w niewoli, w części drugiej znajduje się lista zwierząt wypuszczonych na wolność.

Wszystkie rysie tak jak dotychczas są poddane badaniom genetycznym i kwalifikowane do projektu są osobniki nieodbiegające od wzorców populacji bałtyckiej. Badania genetyczne i kwalifikowanie do projektu przeprowadza prof. Mirosław Ratkiewicz z Instytutu Biologii, Uniwersytetu w Białymstoku.

Wszystkie osobniki uwalniane do środowiska przyrodniczego mają obroże telemetryczne.

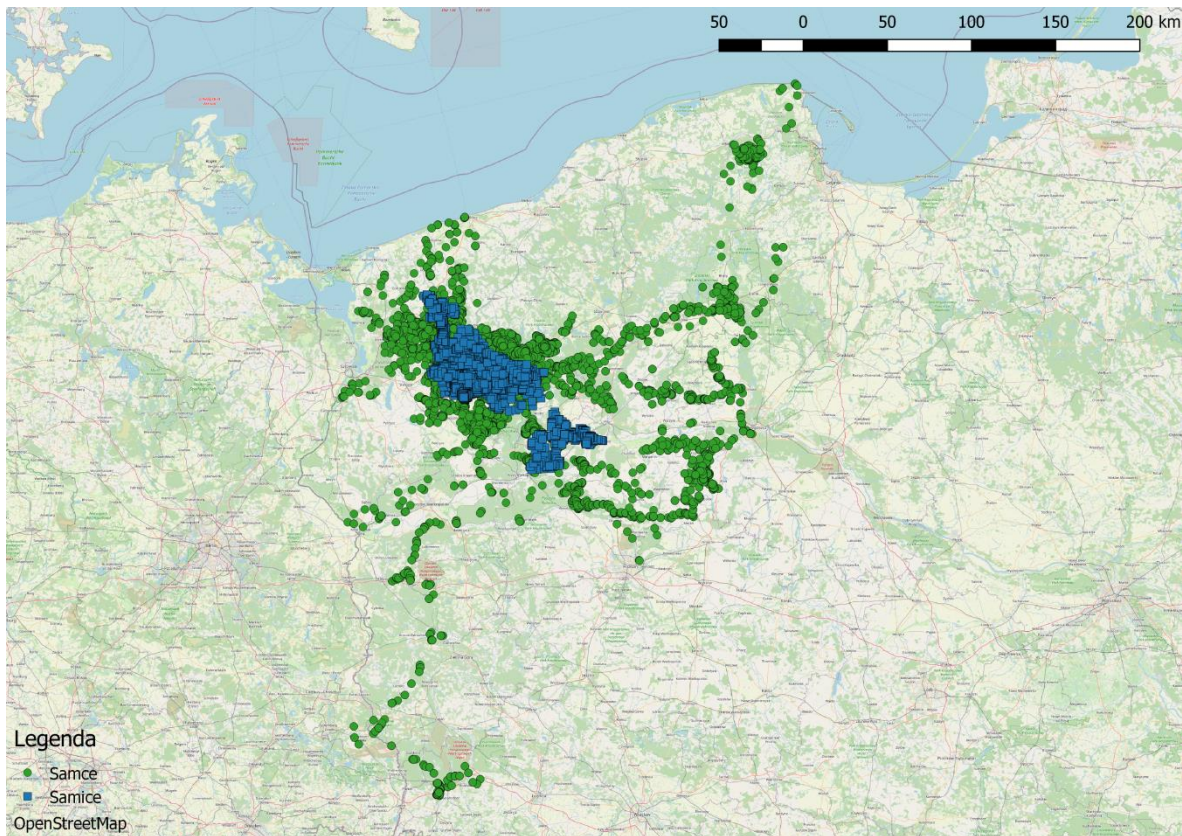
Tabela nr 1 Lista rysy w projekcie

exc	Numer	Imię	Płeć	Data urodzenia	Data przyjazdu	Data wypuszczenia	Miejsce wypuszczenia	Uwagi
1.	ZTP 030	Paula	F	2015	19.08.2016			w zagrodzie pokazowej na stałe
2.	ZTP 021	Sylwia/Wąsata	F	2014	25.06.2019			w zagrodzie na stałe, urodziła 1 młode w 2020
3.	ZTP 095	Wąsatka	F	2020				córka Wąsatej urodzona w zagrodzie
4.	ZTP 003	Muca	M	2013	24.01.2018			w zagrodzie pokazowej na stałe
5.	ZTP 060	Czort	M	2018	03.03.2020			

								Znaleziony na wybiegu martwy 20.03.2020 , przyczyna śmierci otrucie najprawdopodobniej kumaryna.
6.	ZTP 069	Demokracja	F	2019	03.06.2020			W zagrodzie pokazowej pod obserwacją
7.	ZTP 028	Orpan	M	2013	08.01.2016			w zagrodzie pokazowej na stałe
8.	ZTP 013	Tobias	M	2017	20.03.2019			w zagrodzie pokazowej na stałe
1	ZTP 001	Gretta	F	2016	13.10.2017	04.09.2019	Dłusko	w terenie
2	ZTP 002	Duszenka	F	2013	13.10.2017	19.05.2019	Dłusko	prawdopodobnie nie żyje, znaleziona obroża z przeciętym pasem
3	ZTP 004	Jurgen/Bies	M	2012	09.11.2018	29.03.2019	Dłusko	w terenie
4	ZTP 005	Rudolf/Rudy	M	2016	04.12.2018	23.01.2019	Dłusko	w terenie
5	ZTP 006	Olza/Osa	M	2017	02.02.2019	09.02.2019	Dłusko	nie żyje, świerz b
6.	ZTP 007	Pako	M	2018	05.02.2019	16.04.2019	Dłusko	przebywa na terenie Saksonii, Niemcy
7.	ZTP 008	Speedy	M	2018	05.02.2019	16.04.2019	Dłusko	nie żyje, prawdopodobnie świerz b
8.	ZTP 009	Cleo	F	2010	19.02.2019	28.02.2019	Dłusko	urodziła i odchowala w roku 2019 co najmniej 2 młode, w roku 2020 urodziła kolejne młode, odłowiona, leczona na świerz b w ośrodku rehabilitacji w Stobnicy.
9	ZTP 010	Nelly	F	2017	19.02.2019	28.02.2019 / 04.06.2019	Dłusko, Mirosławiec	Urodziła 2 młode w 2020, znaleziona martwa w listopadzie 2020
10	ZTP 011	Złodziej	M	2018	01.03.2019	28.04.2019	Dłusko	zginął wypadek kolejowy 3.08.2019
11	ZTP 012	Simba	M	2018	20.03.2019	02.04.2019	Dłusko	w terenie
12	ZTP 018	Nagan	M	2017	10.05.2019	21.05.2019	Mirosławiec	w terenie
13	ZTP 019	Łopuch	M	2018	22.05.2019	04.06.2019	Mirosławiec	nie żyje, znaleziony martwy w okolicach Włodawy 12-03-2020
14	ZTP 020	Luna	F	2017	25.06.2019	29.12.2020	Mirosławiec	w terenie
15	ZTP 022	Johnny	M	2018	28.05.2019	18.07.2019	Mirosławiec	nie żyje, świerz b
16	ZTP 017	Łapa	M	2017	10.05.2019	21.05.2019	Mirosławiec	nie żyje
17	ZTP 023	Dawid	M	2018	02.07.2019	30.07.2019	Mirosławiec	w terenie
18	ZTP 024	Jurek	M	2018	02.07.2019	07.08.2019	Mirosławiec	w terenie
19	ZTP 027	Cysorz	M	2015	19.01.2017	07.08.2019	Dłusko	w terenie
20	ZTP 029	Różia	F	2014	15.12.2015	20.10.2019	Dłusko	urodziła i odchowala 3 młode w 2020
21	ZTP 031	Mira	F	2018	13.08.2019	21.08.2019	Drawsko	w terenie
22	ZTP 032	Kredka	F	2019	2019-05-23 urodzona w Dłusku	04.09.2019	Dłusko	w terenie

23	ZTP 033	Ryszard	M	2019	10.09.2020	26.03.2020	Mirosławiec	odłowiony po wypuszczeniu, przebywa w ośrodku rehabilitacji w Stobnicy
24	ZTP 34	Kończak	M	2019	10.09.2019	26.03.2020	Mirosławiec	los nie znany, brak danych telemetrycznych
25	ZTP 35	Bazył	M	2019	10.09.2019	03.04.2020	Dłusko	nie żyje
26	ZTP 36	Papiernia	F	2019	10.09.2019	03.04.2020	Dłusko	nie żyje
27	ZTP 39	Kenkava	F	2018	03.10.2019	29.03.2020	Mirosławiec Dłusko	w terenie
28	ZTP 40	Momo	M	2018	03.10.2019	17.10.2019	Drawsko	zginął w wypadku drogowym w okolicach Niekurska
29	ZTP 44	Mamut	M	2017	10.10.2019	25.10.2019	Mirosławiec	los nie znany, brak danych telemetrycznych
30	ZTP 045	Kleopatra	F	2018	15.11.2019	29.11.2019	Dłusko	nie żyje, zginęła w wypadku przejechana przez pociąg 4.12.2019, pod Chociwlem
31	ZTP 046	Cezar	M	2018	15.11.2019	29.11.2019	Mirosławiec	w terenie
32	ZTP 053	Ciocio	M	2014	07.02.2020	09.03.2020	Mirosławiec	w terenie
33	ZTP 55	Zgaga	F	2019	26.02.2020	25.03.2020	Mirosławiec	nie żyje, wypadek
34	ZTP 56	Zenek	M	2019	26.02.2020	21.03.2020	Mirosławiec	w terenie
35	ZTP 57	Zygmus	M	2019	26.02.2020	31.03.2020	Drawsko	w terenie
36	ZTP 59	Bałagan	M	2019	03.03.2020	10.04.2020	Mirosławiec	los nie znany, brak danych telemetrycznych
37	ZTP 061	Wirus	M	2019	12.03.2020	05.05.2020	Dłusko	nie żyje, świerzb
38	ZTP 066	Piekło	M	2019	21.05.2020	24.06.2020	Dłusko	los nie znany, brak danych telemetrycznych
39	ZTP 067	Piernik	M	2019	21.05.2020	25.06.2020	Drawsko	w terenie
40	ZTP 068	Rumcajs	M	2019	21.05.2020	04.07.2020	Mirosławiec	w terenie
41	ZTP 070	Grzybiarz	M	2019	03.06.2020	26.06.2020	Mirosławiec	los nie znany, brak danych telemetrycznych
42	ZTP 071	Fidek	M	2019	03.06.2020	07.07.2020	Dłusko	w terenie
43	ZTP 072	Hyża	F	2019	16.06.2020	24-08-2020	Dłusko	w terenie
44	ZTP 073	Szelma	F	2019	16.06.2020		Drawsko	w terenie
45	ZTP 074	Cień	M	2019	30.06.2020	30.07.2020	Mirosławiec	w terenie
46	ZTP 075	Ucho	M	2018	30.06.2020	22.07.2020	Drawsko	nie żyje
47	ZTP 076	Żebro	M	2019	08.07.2020	29.08.2020	Drawsko	w terenie
48	ZTP 077	Mniszka	F	2019	08.07.2020	14.11.2020	Dłusko	w terenie
49	ZTP 078	Cicha	F	2019	30.07.2020	10.09.2020	Mirosławiec	w terenie
50	ZTP 079	Azjatka	F	2019	30.07.2020	20.10.2020	Mirosławiec	w terenie
51	ZTP 086	Widok	M	2020	22.12.2020	25.01.2020	Mirosławiec	w terenie
52	ZTP 087	Pandora	F	2020	22.12.2020	04.01.2020	Mirosławiec	w terenie

Mapa nr 1 Zasięg występowania reintrodukowanych (żyjących) rysi na koniec stycznia 2021 r.

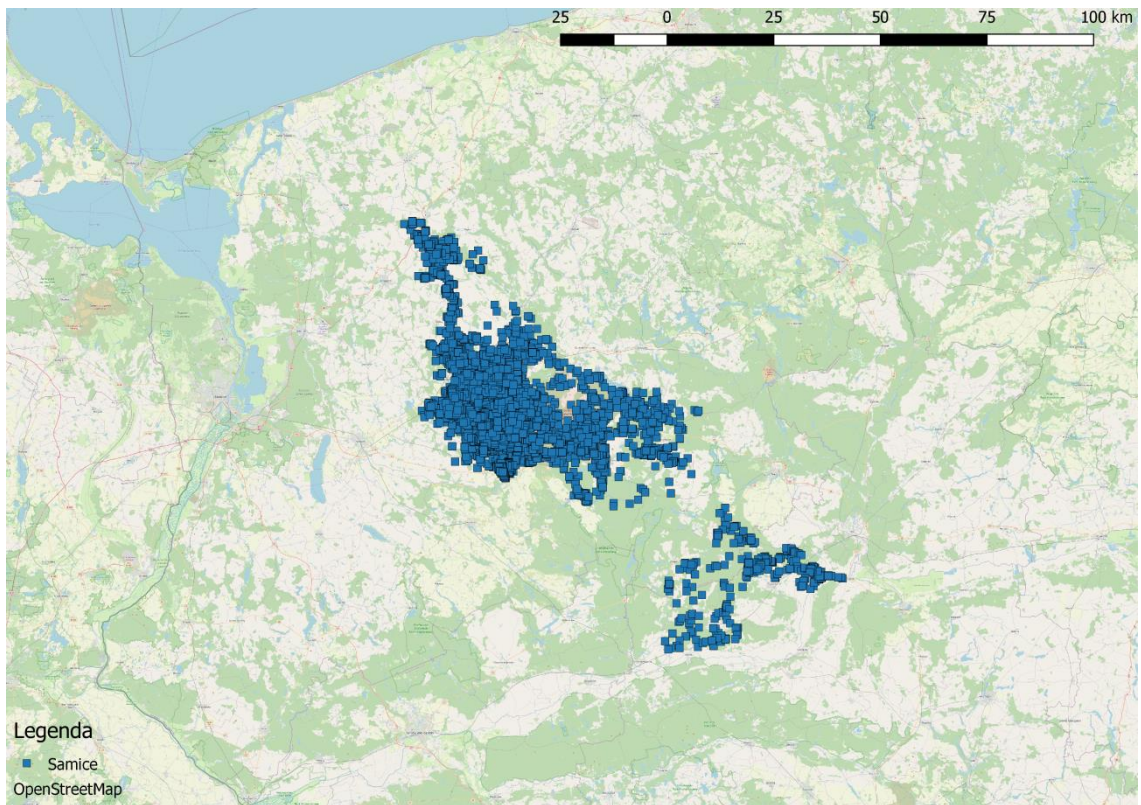
Na mapie przedstawione zostały punkty telemetryczne z obroży telemetrycznych osobników żywych, tak aby zobrazować zajęte i aktualnie użytkowane terytoria.

Dojrzałe płciowo samice pozostają w rejonie wypuszczenia. Mapa nr 2 pokazuje 10 żyjących aktualnie samic. Mapa nie uwzględnia kotki Miry, która wywędrowała do Niemiec i żyje na terenie Turynii (obroża już nie funkcjonuje). Na mapie nie uwzględniono również nieżyjącej samicy Nelly, której rewir został przejęty przez inne samice.

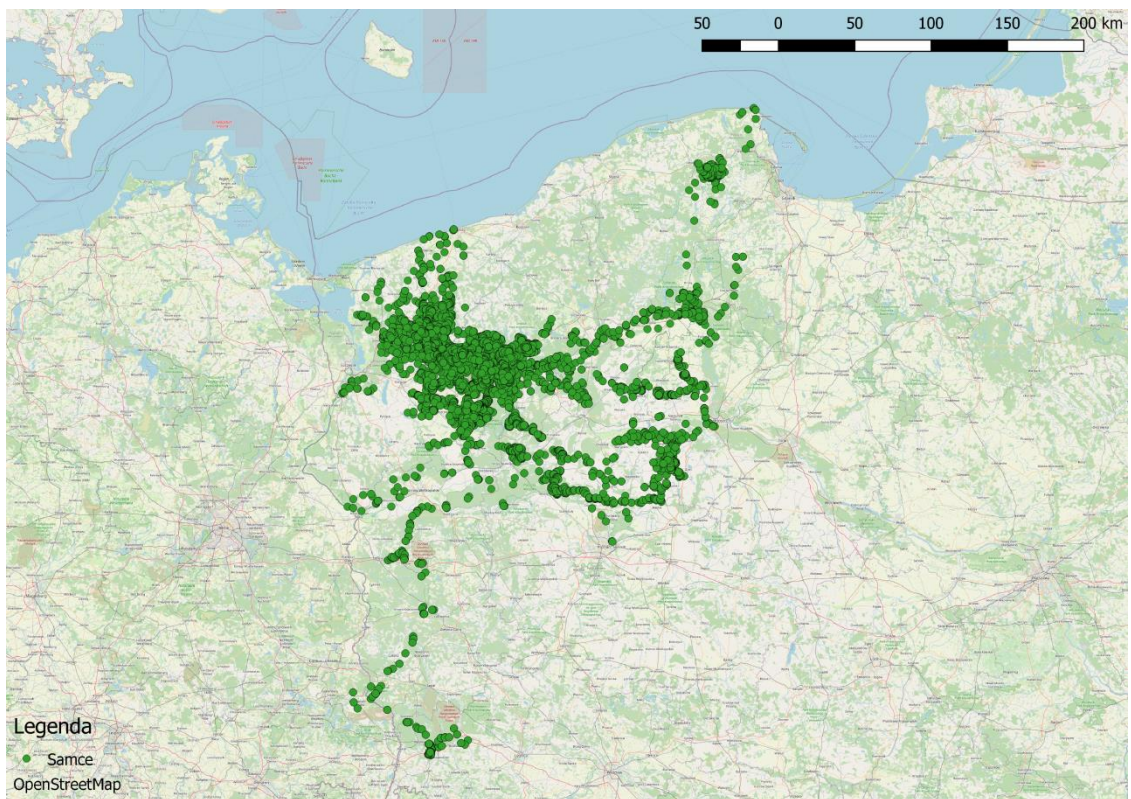
Samce zdecydowanie częściej podejmują migrację i przemieszczają się na dalsze odległości niż samice. Jak podaje „Wstępne opracowanie danych telemetrycznych reintrodukowanych rysi w ramach projektu POIS.02.04.00-00-0143/16 Powrót rysia do północno-zachodniej Polski” T. Borowika, M. Żmihorskiego, B. Bramorskiej, Białowieża 2021, dystanse miesięczne długości wędrówek rysi wahały się od 5 do 370 km, przy czym wielkości najwyższe dotyczą właśnie samców. Najdłuższe wędrówki zaobserwowano w styczniu i lutym, natomiast najkrótsze w czerwcu i lipcu.

Wielkość areałów osobniczych wyliczonych metodą Minimum Convex Polygon (95%) różniła się znacznie pomiędzy osobnikami i w poszczególnych miesiącach roku. Miesięczne areały pojedynczych osobników sięgały nawet 6600 km². Największe miesięczne areały rysie miały w styczniu i lutym, najmniejsze zarejestrowano w czerwcu i lipcu. Rysie zajmowały największe sezonowe areały zimą, lato było sezonem o najmniejszych areałach. Roczne areały rysi wahały się od 148 do 43263 km².

Mapa nr 2 Rewiry samic

Mapa nr 3 Rewiry samców

V. PODSUMOWANIE

1. Powodzenie projektu uzależnione jest od liczby wypuszczonych zwierząt, im liczniejsza jest grupa tym szanse osiągnięcia celu są większe. Kontynuacja wypuszczenia rysi po zakończeniu projektu znacznie zwiększy szansę odbudowania stabilnej metapopulacji rysi w północno-zachodniej Polsce.
2. Niezmiernie istotne jest przeprowadzanie badań genetycznych i kwalifikowanie do projektu zwierząt odpowiadających wymogom zawartym w decyzji GDOŚ. Niestety bazowanie na rodowodach (jak to ma miejsce w większości obecnie prowadzonych w Europie projektów) często jest mylące (w projekcie pojawiły się dwa kocury, które wg danych rodowodowych nadawały się do projektu, a po badaniu genetycznym nie zostały do niego dopuszczone).
3. Trening zwierząt jest niezbędny, ułatwia im powrót do natury, zapobiega powrotom nieprzystosowanych rysi do zagród oraz zmniejsza śmiertelność.
4. Obroże telemetryczne dają możliwość oceny skuteczności podjętych działań, istotnie zwiększają skuteczność podejmowanych interwencji w celu uniknięcia konfliktów ze społecznościami lokalnymi. Na podstawie danych telemetrycznych możemy weryfikować dotychczasową wiedzę na temat gatunku oraz zastosowanych metod reintrodukcji.
5. Osobniki wypuszczone na wolność zwłaszcza w pierwszych miesiącach po wypuszczeniu mogą nie okazywać obawy przed ludźmi. W zdecydowanej większości nie wchodzi w konflikt z ludźmi. Jeżeli brak obawy przed ludźmi jest permanentny osobniki takie są odławiane.
6. Jeżeli rysie, które przez większość czasu na wolności żyły z dala od ludzi, nagle zbliżają się do zabudowań albo nawet wchodzi do nich, jest to najpewniej objaw choroby czy spadku kondycji. Są w takich sytuacjach odławiane i leczone.
7. Projekt reintrodukcji powinien być kontynuowany tak długo aż reprodukcja zacznie liczebnie przewyższać straty, przerwanie projektu na obecnym etapie jest równoznaczne ze stopniowym zanikiem już utworzonej populacji, gdyż reprodukcja nie pokrywa strat.
8. Niezmiernie istotne jest kontrolowanie tworzonej populacji i podejmowanie interwencji w trudnych sytuacjach. Interwencje muszą być podejmowane szybko ale z dużą rozważą, o ile odławianie pojedynczych osobników zwłaszcza samców jest stosunkowo proste o tyle odławianie samic z potomstwem jest zadaniem bardzo trudnym i czasochłonnym. W takich sytuacjach kategoryczne żądania ze strony służb ochrony przyrody natychmiastowego odłowienia nie licząc się z konsekwencjami jest wysoce nierozsądne.